ASPECTE ALE MECANISMULUI INTERSECTORIAL DE INTERVENȚIE ÎN INCLUZIUNEA COPIILOR CU DIZABILITĂȚI

ASPECTS OF THE INTERSECTORAL INTERVENTION MECHANISM FOR THE INCLUSION OF CHILDREN WITH DISABILITIES

Oxana ISAC, dr., conf.univ.,

Universitatea de Stat din Moldova

ORCID ID: 0000-0002-1781-0566

REZUMAT: *Identificarea și înțelegerea rolurilor și responsabilităților actorilor comunitari implicați în incluziunea socială a copilului cu dizabilități. Asigurarea unei colaborări eficiente și unei implicări adecvate a actorilor comunitari prin prisma rolurilor și responsabilităților identificate; Favorizarea accesului la serviciile disponibile la nivel comunitar/ referire către servicii regionale, pentru a asigura un suport holistic și sustenabil pentru dezvoltarea și incluziunea copiilor cu dizabilități; Conștientizarea importanței creării și menținerii unei rețele sociale puternice pentru a asigura accesul la resurse și sprijinul necesar atât pentru copii, cât și pentru familiile acestora.*

Cuvinte-cheie: *copii, dizabilitate, mechanism intersectorial, intervenție, colaborare, incluziune, asistență parentală profesionistă*

ABSTRACT: *Identifying and understanding the roles and responsibilities of community actors involved in the social inclusion of children with disabilities is essential. Ensuring effective collaboration and appropriate involvement of community actors, based on the identified roles and responsibilities, is key. Promoting access to available community services and referring to regional services is necessary to provide holistic and sustainable support for the development and inclusion of children with disabilities. Raising awareness about the importance of creating and maintaining a strong social network ensures access to resources and support for both children and their families.*

Keywords: *children, disability, intersectoral mechanism, intervention, collaboration, inclusion, inclusion, professional parental assistance*

Realizarea obiectivelor proiectate în Agenda de Asociere UE-Republica Moldova pentru anii 2021-2027, în special, punctul 7 care statuează angajamentul Republicii Moldova cu privire la finalizarea dezinstituționalizării copiilor - "numărul copiilor din instituții este redus treptat la „0", astfel că dezinstituționalizarea este finalizată, dezvoltând totodată forme alternative de îngrijire", contribuie la alinierea Republicii Moldova la aquis-ul Uniunii Europene privind tranziția de la îngrijirea rezidențială la cea bazată pe familie și comunitate.

În scopul atingerii obiectivului sus-menționat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 347 din 2022 a fost aprobat Programul național pentru protecția copilului pe anii 2022-2026 și Planul de acțiuni pentru implementarea acestuia [1], care prevede: *"Consolidarea serviciilor de îngrijire alternativă de tip familial și asigurarea disponibilității și accesibilității acestora pentru fiecare copil"*, este o prioritate a autorităților și a întregii societăți în vederea asigurării unui drept de bază a copilului cel de a crește într-un mediu familial, în cazul imposibilității aflării în familia biologică sau extinsă. Obiectivul politicilor statului în acest domeniu este creșterea ponderii copiilor în servicii de plasament de tip familial de la 83,4% la 95%.

Conform datelor MMPS, la data de 15 noiembrie 2024, în 42 de instituții de tip rezidențial se aflau 458 copii, din care 221 copii (48%) sunt fete și 237 copii (52%) sunt băieți. Din totalul copiilor în plasament rezidențial 89 sunt copii cu dizabilități de dezvoltare, care nu cresc într-un mediu familial, din lipsa serviciilor de suport pentru familiile biologice și a serviciilor alternative de tip familial care să asigure îngrijire stabilă și de calitate copiilor cu dizabilități.

În acest context de idei, o importanță majoră capătă asistența și incluziunea copiilor cu dizabilități în societate, și anume situația copiilor cu dizabilități, care necesită îngrijire în cadrul serviciilor alternative de tip familial, și anume, Serviciul Asistență Parentală Profesionistă (APP), scopul căruia este de a oferi sprijin copiilor, utilizând toate resursele și instrumentele oferite de către actorii comunitari. Serviciul reprezintă un pilon fundamental în construirea unei rețele sociale în jurul copilului, pentru ai putea satisface nevoile și incluziunea socială reușită a copilului.

Este important de menționat și pregătirea mediului comunitar pentru venirea copilului în serviciu și rolul mecanismului intersectorial în promovarea incluziunii sociale și dezvoltarea copiilor cu dizabilități, punând accentul pe beneficiile și impactul pozitiv pe care le aduce în viața acestora.

Mecanismul intersectorial este fundamentat pe ideea că protecția și îngrijirea copiilor cu dizabilități necesită o abordare cuprinzătoare și integrată, care să includă aspecte precum sănătatea, educația, asistența socială, drepturile omului și colaborarea cu societatea civilă. Conform Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr. 270 din 2014 [2] cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului, prin *Mecanism de cooperare* intersectorială se înțelege ansamblul de proceduri și modalități care stabilesc rolul structurilor de stat și al instituțiilor subordonate acestora în domeniul protecției copilului prin centrarea pe prevenirea primară a riscurilor și

reducerea necesității intervențiilor. Prin intermediul acestui mecanism se urmărește identificarea și abordarea nevoilor complexe ale copiilor cu dizabilități și familiilor acestora printr-o gamă largă de servicii și intervenții. Astfel, colaborarea între diverse sectoare și agenți implicați devine esențială pentru a asigura accesul adecvat la servicii medicale, educaționale, sociale, precum și pentru a promova incluziunea socială și drepturile copiilor cu dizabilități.

Obiectivele cheie ale mecanismului de cooperare intersectorială, sunt: a) consolidarea intervenției angajaților serviciilor universale, pentru satisfacerea necesităților copilului; b) asigurarea abordării holistice în observarea și înlăturarea semnelor de îngrijorare, în scopul îmbunătățirii bunăstării copilului; c) reducerea necesității intervențiilor de protecție, prin acțiuni de prevenire primară; d) valorificarea potențialului familiei în creșterea și dezvoltarea copilului.

Asigurarea funcționalității mecanismului intersectorial are loc prin intermediul echipei multidisciplinare. Conform Legii nr. 140 din 2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți [3], art. 3, echipa multidisciplinară (EMD) reprezintă un grup convocat de specialistul în protecția drepturilor copilului sau, în lipsa acestuia, de către asistentul social comunitar, compus din profesioniști din diferite domenii cu atribuții în protecția copilului, care colaborează în scopul prevenirii și/sau soluționării cazurilor copiilor aflați în situații de risc.

Pentru atingerea obiectivelor propuse EMD va respecta următoarele *principii de activitate:*

- respectarea și promovarea interesului superior al copilului;
- respectarea dreptului copilului de a crește și de a fi educat în familie;
- respectarea opiniei copilului și luarea în considerare a acesteia, în funcție de vârsta și gradul său de maturitate;
- respectarea demnității copilului;
- abordarea individualizată a copilului;
- abordarea nondiscriminatoare;
- abordarea multidisciplinară a cazului;
- asigurarea protecției împotriva violenței, neglijării și exploatării copilului;
- parteneriatul cu părinții/alt reprezentant legal al copilului în luarea deciziei;
- asigurarea continuității în creșterea și educarea copilului, ținând cont de identitatea sa etnică, religioasă, culturală și lingvistică, în cazul luării unei măsuri de protecție;
- rapiditate în luarea oricărei decizii cu privire la copil;
- asigurarea confidențialității datelor cu caracter personal.

Toate aceste principii au la bază respectarea interesului superior al copilului și asigurarea unui mediu favorabil pentru creșterea și dezvoltarea sănătoasă a acestuia. Realizarea acestora este posibilă prin intermediul abordării intersectoriale dintre specialiști la nivel comunitar.

În continuare, vom prezenta rolurile actorilor comunitari în procesul de incluziune a copiilor cu dizabilități în Serviciul APP, și anume:

1. Identificarea nevoilor cu care se confruntă asistentul parental profesionist în procesul de incluziune a copilului cu dizabilități în comunitate;
2. Evaluarea resurselor și serviciilor comunitare disponibile pentru susținerea copiilor, cum ar fi servicii de asistență medicală, educaționale, de reabilitare, de recreere etc.
3. Implicarea actorilor comunitari printr-un Plan de intervenție care ar contribui la susținerea copilului și familiei asistentului parental profesionist, în dependență de domeniul în care activează;
4. Sensibilitatea comunității în legătură cu nevoile și drepturile copiilor cu dizabilități;
5. Crearea unei rețele de sprijin de la egal la egal care ar putea oferi suport emoțional, împărtășirea experiențelor și informații utile pentru a face față provocărilor specifice și pentru a găsi soluții eficiente;
6. Promovarea în parteneriat cu alți actori comunitari a drepturilor și intereselor copiilor cu dizabilități la nivel comunitar;
7. Susținerea continua a asistentului parental profesionist și familiei acestuia în îngrijirea copiilor cu dizabilități;

În concluzie, rolurile și responsabilitățile actorilor comunitari în procesul de incluziune a copiilor cu dizabilități în Serviciul APP și în comunitate sunt de o importanță vitală pentru asigurarea unei incluziuni sociale în mediul comunitar. Prin implicarea lor activă și dedicată, actorii comunitari contribuie la crearea unui mediu sprijinitor și empatic, în care copiii cu dizabilități se pot dezvolta și se pot bucura de o incluziune socială și comunitară adecvată.

Prin sensibilizare și educație aceștia contribuie la eliminarea stereotipurilor și discriminării și la promovarea unei atitudini pozitive față de diversitate. De asemenea, actorii comunitari printr-o colaborare eficientă mobilizează resursele și rețelele de sprijin din comunitate, oferind astfel acces la servicii și resurse necesare pentru îngrijirea și sprijinul copiilor cu dizabilități.

Un rol important în incluziunea copiilor cu dizabilități au strategiile și abordările practice pentru mobilizarea și implicarea comunității în susținerea copiilor cu dizabilități, precum și modalitățile de promovare a conștientizării și de educare a membrilor comunității în legătură cu nevoile și drepturile acestor copii.

Astfel, pentru intervenția în cazul copiilor cu dizabilități din cadrul Serviciului APP se propun următoarele acțiuni în vederea creării unei rețele sociale:

1. *Stabilirea grupului responsabil de susținerea copilului și asistentului parental profesionist.* Acest prim pas presupune identificarea/delegarea din partea instituțiilor din comunitate a specialiștilor responsabili de caz, această acțiune va permite intervenția inițială și continuă dezvoltând o expertiză și o cunoaștere mai profundă în domeniul respectiv, ceea ce îl poate face pe fiecare specialist mai eficient în gestionarea cazului. Numirea anumitor specialiști din comunitate poate dezvolta o înțelegere profundă a nevoilor și istoricului beneficiarului, ceea ce poate conduce la furnizarea unei îngrijiri mai coerente și consistente. Și la oferirea unui conform psihologic copilului și familiei îngrijitor având unul și același reprezentat din partea unei anumite instituții.

2. *Stabilirea unei platforme de comunicare.* Fiind într-un plin proces de utilizare a tehnologiilor informaționale, crearea unei platforme online de comunicare/ colaborare ar putea asigura transmiterea unui mesaj central către toți actorii comunitari implicați în asistarea copilului cu dizabilități din cadrul APP. Această platformă ar putea fi o rețea socială online, o platformă de colaborare digitală sau chiar întâlniri periodice în persoană.

3. *Evaluarea cazului și dezvoltarea unui Plan de acțiuni.* Elaborarea unui Plan ar contribui la identificarea obiectivelor specific în baza nevoilor. Ulterior la stabilirea serviciilor necesare, sarcinilor și responsabilităților fiecărui actor comunitar în procesul de incluziune a copilului cu dizabilități în comunitate și familia asistentului parental profesionist.

4. *Implementarea Planului de acțiuni.* În urma elaborării urmează partea cea mai amplă, implementarea acțiunilor propuse. Aici se recomandă ca asistentul social comunitar să monitorizeze implementarea acestuia prin implicarea fiecărui specialist, responsabil de caz.

5. *Sensibilizarea și educația comunității.* Sensibilizarea comunității va contribui la acceptarea și susținerea copilului cu dizabilități, astfel procesul de adaptare a acestuia în comunitate va fi mai ușor. Lucrul cu comunitatea la stadiile inițiale după apariția copilului în comunitate, va scădea și din presiunea adusă asistentului parental profesionist. Această sensibilizarea poate fi realizată prin sesiuni de formare și prezentări în instituții de învățământ, evenimente de interes cultural, distribuirea de materiale informaționale în comunitate, implicarea altor familii cu copii cu dizabilități la activități culturale, crearea unor grupuri de suport la nivel local.

6. *Promovarea schimburilor de bune practice.* Înregistrându-se progrese în incluziunea copilului cu dizabilități în Serviciul APP și în comunitate poate fi distribuit această practică cu colegii din cadrul altor regiuni pentru a crește impactul și eficacitatea eforturilor de incluziune. De asemenea membrii echipei se pot inspira de la partenerii care au cazuri similare și pot împărtăși din experiența lor.

Crearea rețelei sociale comunitare va fi extrem de importantă, deoarece va oferi un spectru larg de beneficii, și anume:

a. oferirea sprijinului emoțional și social atât pentru copil, cât și pentru asistentul parental profesionist. Aceasta poate oferi oportunități pentru conectare, împărtășirea experiențelor, inclusiv acces la servicii specializate, informații despre programe educaționale și terapii, precum și suport practic în gestionarea îngrijirii zilnice;

b. schimb de informații și resurse - fiind create un loc resursă unde părinții pot împărtăși din grijile, fricile sale dar și pot obține sfaturi și experiențe legate de sprijinirea copiilor cu dizabilități de la specialiștii calificați care colaborează activ;

c. advocacy și conștientizare – unde membrii pot să-și unească forțele pentru a promova drepturile și nevoile copiilor cu dizabilități la nivel local și național. Aceasta poate include activități de advocacy, conștientizare și sensibilizare în cadrul comunității și dincolo de aceasta;

d. oportunități de socializare și participare - poate oferi copiilor cu dizabilități oportunități de socializare și participare în activități și evenimente adaptate nevoilor lor specifice. Aceasta poate contribui la creșterea încrederii în sine, la dezvoltarea abilităților sociale și la incluziunea lor în comunitate;

e. crearea unei comunități incluzive - rețea socială comunitară puternică și activă poate contribui la crearea unei comunități incluzive, care să susțină și să respecte diversitatea și nevoile tuturor membrilor săi, inclusiv ale copiilor cu dizabilități și familiilor acestora;

Sintetizând toate aspectele analizate, putem deduce că în baza evidențierii tuturor responsabilităților actorilor comunitari și înțelegerii importanței respectării propriilor responsabilități, poate fi creată o rețea socială, care va contribui la susținerea copiilor cu dizabilități plasați în APP. Prin intermediul acestei rețele, indivizii și organizațiile locale vor colabora mai eficient, împărtășind resurse, idei și expertiză pentru a aborda problemele comune și pentru a promova progresul comun în cazul copiilor cu dizabilități plasați în APP. Această conexiune consolidată nu doar sporește coeziunea comunității, ci și încurajează inovația și creativitatea, deschizând noi oportunități de creștere și prosperitate în comunitatea pentru copii cu dizabilități.

Referințe bibliografice:

1. Hotărârea Guvernului nr.347 din 01.06.2022 cu privire la aprobarea Programului național pentru protecția copilului pe anii 2022-2026 și a Planului de acțiune pentru implementarea acestuia. În: Monitorul Oficial al Republicii Molodva, 2022, nr.194-200 art.492.

2. Hotărârea Guvernului nr. 270 din 08.04.2014 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr.92-98 art.297.

3. Legea nr.140/2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr. 167-172 art. 534.